

RS § 420**Strategisk process ö-lägesfaktorer och
kommunikationer**

Ärendenummer: RS 2025/1761

Paragraf föregående instans: AU § 266

Regionstyrelsens förslag till regionfullmäktige

- Information om äskandet tas emot. Beslut om budget fattas i ärendet Mål och budget 2026-2028.

Sammanfattning

Projektet (2026–2027) syftar till att samordna och stärka Region Gotlands arbete med ö-frågan, särskilt färjetrafikens prissättning. Kortsiktigt fokuseras på att sprida målgruppsanpassad kunskap om insularitet, säkra extern kompetens för opinionsbildning och bidra till utformningen av en framtida svensk territoriell regional- och landsbygdspolitik. Långsiktigt ska projektet etablera en intern samordnande struktur för övervakning av ö-lägesfaktorer och verka för nationell lagstiftning som beaktar öars särskilda förutsättningar, i enlighet med EU-fördragets artikel 174. Internationella nätverk och samarbeten stöder opinionsbildningen.

Finansiering sker genom tillfällig ramökning à 2,5 mnkr på 2 år, 2026-2027 och genom anslag 1:1: Regionala utvecklingsåtgärder, med motsvarande belopp. Total projektbudget är 5 mnkr.

Bedömning

Till följd av sitt geografiska läge, har Gotland permanenta strukturella utmaningar med avseende på bland annat tillgänglighet, demografi och tillhandahållande av offentligt finansierade välfärdstjänster till medborgare, inte minst hälso- och sjukvård, och inom många andra områden som Region Gotland driver verksamhet inom.

Region Gotland arbetar inom många fält – såsom beredskap, energiförsörjning, hälso- och sjukvård, kompetensförsörjning – för att hantera de utmaningar som kommer av att vara en ö. Under perioden 2023-2025 deltar Region Gotland även i ett EU-finansierat projekt om kostnaderna för ö-läget och bättre flerpårtssamarbete och samverkan mellan olika nivåer. Region Gotland jobbar också för att få lägre färjepriser och bättre förbindelser till och från ön.

Region Gotland har kunskaper, analys och erfarenheter att bidra med i en nationell kontext om ö-läget. Men det räcker inte. För att öka genomslaget, behöver Region Gotland dels etablera en sammanhållen koncernfunktion och en intern organisation och struktur för arbetet framåt, dels ta hjälp av extern expertis inom strategisk opinionsbildning. Region Gotland behöver även bedriva förstärka sin bevakning av EU-lagstiftning som påverkar Region Gotlands ö-läge och tillgänglighet, i det senare fallet i synnerhet

upphandlingsdirektivet. Region Gotland behöver även använda sina internationella nätverk för att aktivt föra in våra erfarenheter på EU-nivån, inte minst inom ramen för det kommande samrådet om en EU-strategi för öar.

En sammanhållande koncernfunktion kräver emellertid finansiering under en längre tid. Funktionen kan initialt drivas i form av ett projekt. På längre sikt är ambitionen att etablera en mer permanent organisationslösning.

Det här äskandet avser resurser för genomförande av ett projekt som löper under 2 verksamhetsår, 2026-2027.

Projektets övergripande syfte Att stärka Region Gotlands förmåga att påverka nationella beslut och öka kunskapen om de speciella utmaningar som en ö-region står inför.

Hur ska detta uppnås? Under projektets två år ska vi:

- **Samla och tydliggöra** arbetet med ö-frågor, till exempel kring färjepriser.
- **Samordna** de insatser som redan pågår för att undvika dubbelarbete och öka effektiviteten.
- **Sprida kunskap** om ö-läget, anpassad till olika målgrupper regionalt, nationellt och på EU-nivån, med fokus på färjetrafik, resande och kostnader.
- **Stärka opinionsbildningen** med hjälp av extern expertis.

Konkreta mål under projektets gång

- Genomföra insatser för att sprida kunskap om ö-läget, med särskilt fokus på färjetrafiken, gotlänningars resande och prisstatistik.
- Anlita extern kompetens för att förstärka **opinionsbildningen** kring ö-frågor regionalt, nationellt och på EU-nivån, särskilt färjetrafiken.
- Bidra med kunskap om insularitet till SVESAM:s utredning.
- Utnyttja Region Gotlands medlemskap i nätverk och internationella samarbeten för att påverka EU:s institutioner.

Långsiktiga effekter Efter projektets slut ska Region Gotland:

- Ha en tydlig intern struktur för att följa upp och arbeta med ö-lägesfrågor.
- Ha bidragit till att Sverige inför en nationell lagstiftning för öar och skärgårdar, som tar hänsyn till insularitet enligt EU-fördragets artikel 174. Detta inkluderar en ö-politik, ö-strategi, ö-säkring och riktade finansiella medel för att långsiktigt stärka utvecklingen på öar och i skärgårdar.
- Ha bidragit till utformningen av en EU-strategi för öar.

Äskande om medel för 2026-2027

Äskandet omfattar en projektfinansinserterad verksamhet till 50 % genom anslag 1:1: Regionala utvecklingsåtgärder, samt till 50 % genom en tillfällig ökning av ram under två år.

Förvaltningen kommer att ansöka om 1:1-medel under första delen under 2026. Det möjliggör för regionala utvecklingsutskottet att bereda projektansökan vid sitt sammanträde den 13 januari 2026 och för beslut i regionstyrelsen den 28 januari 2026, enligt rådande delegationsordning.

Indikativ projektbudget framgår av tabellen. Den indikativa budgeten inkluderar OH-kostnader.

Sammanfattningsvis äskar regionstyrelseförvaltningen 2,5 miljoner kronor för genomförande av projektet Strategisk process ö-lägesfaktorer och kommunikationer för perioden 2026-2027.

Kostnadsslag	År 1 (SEK)	År 2 (SEK)	Summa (SEK)
Projektsamordnare (lön)	1 100 000	1 100 000	2 200 000
Köp av tjänst (ex. extern konsult, tryckt material)	1 100 000	1 100 000	2 200 000
Driftkostnader (ex. resor, deltagaravgifter)	300 000	300 000	600 000
		Total	5 000 000

Med projektsamordnare avses lön till sakkunniga medarbetare i Region Gotland för att samordna arbetet internt i Region Gotland, tillika ekonomisk och kommunikativa sakkunskaper.

Med köp av tjänst avses externt upphandlad expertis inom området opinionsbildning i enlighet med projektets målsättningar.

Med driftkostnader avses bland annat arrangemang av möten i egen regi, resor, diverse material, inköp av teknik och programvara.

Ärendets behandling under mötet

Meit Fohlin (S) yrkar att beslutspunkten ändras till att regionstyrelsen tar emot information om äskandet och att beslut fattas i ärendet Mål och budget 2026-2028.

Ordförande ställer proposition på eget ändringsyrkande och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-09-08